

A homorod-szentpáli unitárius egyház történelmi rajza.

Udvarhelymegyének az éjszaki részét átszelő Hargita-hegység-ből több völgyvonal indul ki, a melyek mindenikén kisebb-nagyobb folyó vagy patak lejt végig, délfelé sietve. Ilyen két folyó a belső és külső Homorod is, melyek a Hargitában tulajdonkép azon egy forrásból erednek, de vízvázasztó által kétfelé osztva, közel a fogarasi havasokig lenyúló két völgyön keresztül jutnak az Oltba.

A külső Homorod völgyének közepén és a folyó jobb partján fekszik Homorod-Szentpál, mely a vele egy völgyben fekvő székely faluk között nagyság és helyzet szerint legtekintélyesebb; valamennyihez képest mintegy központnak tekinthető.

E községnek nevezetes multja van, melynek fonalszájai visszavezetnek a római uralom alá.¹ a midőn H. Szt.-Pál a közelfekvő községeknek bizonyosan központja volt hadászati tekintetben, mert határában volt a római álló-tábor helye, mit még ma is az utazóknak mutogatni szoktak. A »szálas oldal« helyen felismerhető lovagló-iskolahely pedig bizonyítja, hogy itt későbbben is sok katonát tartottak, a midőn már H.-Szt.-Pál egyházi tekintetben is több községnek központja volt.

E községnek egyházi központiasága igazolva van az által, hogy a reformatio előtt Bágy, Recsenyéd és Homorod-Szent-Péter szomszédos falvak, sőt a két utóbbi még az unitarismus idejében is, bizonyos ideig hozzá tartoztak, a melyek tekintélyes plébániává egészítették ki. Itt volt a római castrum épületeiből átalakítva a Paulinusok hatalmas zárdája, honnan a községek keresztneve is kölcsönöztetett, a mennyiben a Szt. István korán innen szokás volt egyes falukat a szentek neveiről nevezni meg. Így a legtekintélyesebb apostol nevééről e községet, mint terjedelmes plébániát: Szent-Pálnak nevezték el.

A községet két főut három részre osztja, a mennyiben a brassói és kőhalmi utvonalak a felső végétől az alsóig nyulnak le és négy sor házat alakítanak benne, melyek közül a középen levő házsor a községnek középső, a két szélső sor pedig a másik két részét teszi. Ezeket egy másik megyei ut keresztbe szeli át, miért utczái állása szerint az egész falu közel kereszt alakot ölt.

A lakosok száma mintegy hétszázat tesz, kik közül 621 unitárius, a többiek különböző, u. m.: ev. ref., róm. kath., izr. és g. o.

¹ L. Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. I. köt.

hitű felekezetekhez tartoznak. Ez öt felekezet közül egyházzal az ev. reformátusok bírnak. Az unitáriusok egyháza önálló, a reformátusoké fiók-egyházközség, mely utóbbi papi lakház és templom számára helyet 1739-ben a falutól kapott.¹ A r. katolikusok H.-Karácsorfalvához, az izraeliták: Erdő-Szt.-Györgyhez és a g. o. hitűek Daróczhoz tartoznak.

A brassói és kőhalmi utak válpontjánál, a legemelkedettebb helyen és a község fensikjén vannak építve az unitáriusok temploma és tornya, úgy a pap, mester és tanító lakházai s a diszes községi iskola, a melyek együtt egy kis egyházi várat alkotnak.

A község a reformatio áldásai és szorongató nehéz próbáiban elég korán részesült, mert az ev. ref. vallás itt tekintélyes hódításnak örvendett. Azonban a lakosoknak nagy része az unitarismushoz csatlakozott; bár e hitet vallók a nótáztatás bilincseivel is sújtva valának. A lutheri felekezetnek nyomait semmi sem hirdeti.

Az unitárius vallás alapját az egyházközségben a régi nemes és a történelemben is nevezetes szerepet vitt Kornis család vetette meg. Ezek közt elsőbben mint alapítót Kornis Mik'óst kell említeni, kinek művét folytatta és föntartotta a Mihály vajda által lefejeztetett Kornis Farkas.

A Kornis-családból H.-Szt.-Pálon utolsó unitárius volt Kornis Ferencz, a kit Pécsi Simonnal, mint sógorával való egyetértésért megnótáztak, birtokait lefoglalták, melyeknek egyik részét a buni Bethlen-család kapta fejedelmi ajándékkul, a másik felét pedig Kornis Margit, ki a Rhédeiek egyikéhez menvén férjhez, a homorod-szt.-páli unitárius Kornis-család megszűnt létezését.

A vallás miatt történt üldözések korszakában, midőn különösen Erdélyben az unitarismusnak menedéke nem volt, a Kornis-család több üldözött unitáriusnak nyújtott menhelyet, mindaddig, míg a család maga is hitének áldozatául esett. Sőt a becsületes és nagyságos nemes² Kornis urak hő pártolása a szükölködő hitsorsosok rendelkezésére³ mindig készen állott.

A Kornis-család a homorod-szent-páli unitárius egyház-község fejlődését nemcsak éber gonddal ápolta, hanem áldozatokkal is elősegítette. Ez áldozatokról tanuskodnak az unitárius egyház tornyában fenmaradt és 1542-ben öntött harangok, melyek közül a nagyobbban olvashatólag ez áll: *Nicolae Cornis. fecit fieri 1542.* A kisebbiken pedig szent János evangelista emlékére való szenteltetés van feljegyezve, így: *Sancte Johannes evangelistae 1542.* A harangok egyező alakja, a betűk és évszámok ugyanazon írásmódja, azon ércnek finomsága, melyből a harangok öntve vannak, a harangoknak öntésbeli erőteljessége, mind arra mutatnak, hogy azok egyszerre öntettek és a Kornis kegyuri ajándékából valók. Sőt a Kornis-család tekintélyes állása, az ország ügyeiben való hazafias részvéte

¹ Az unitárius egyházközség 21. sz. a. oklevél.

² Szalárdi János: Magyar krónikája.

³ Ser. Magvető XV. évf. 249. l.

kieszközölte, hogy az üldözések napjaiban is a szent-páli unitárius egyház fennállhatott és annak birtokában az ő ajándékaik megmaradtak. Kornis Ferencz nótáztatása után miként jutott az ő vagyona a Bethlenek birtokába, ezt azon kornak, melyben ő élt, szelleméből lehet megfejtteni Annyi bizonyos, hogy a míg Kornis Gáspárral a Kornis-családnak férfiágon magva szakadt,¹ addig az egykoru Bethlen és Rhédei családok unokái életben vannak, de a Kornisok vagyónát nem ők birják.

A Kornisok telepje: H. Szt.-Péter és Recsenyéd a szent-páli önálló unitárius egyházhoz tartoztak. Az elsőnek idetartozását a szájhagyomány tartotta fenn az utolsóét pedig tények bizonyítják, a melyek szerint 1715-ben a kettős egyház gondnoka Zolya volt Recsenyédről. Alatta épült a mostani mesteri ház. Ekkor a mester Literati volt.² A mint az egykoru homályos iratokból kivehető, a két egyház 1745-ben vált el és lett külön egyházzá, a midőn Árkosi András volt pap és az egyházhoz 472 hallgató tartozott.

A hallgatók száma a különválás után igen nagy ingadozásnak volt kitéve, annyira, hogy míg 1791-ben 394-et és 1793-ban 387-et tett, már 1795-ben csak 291 volt, 1827-ig újra 448-ra szaporodván. A gyors apadás és növekedés okát kikutatni ma lehetetlen.

A Kornis-család ajándéka volt a h.-szt.-páli unitárius egyházközségnek minden fekvő birtoka, mely újabb adományyal nem szaporodott. Az egyház levéltárában levő cserелеvelek szerint a belső telkek elcseréltettek külső birtokért. Ezen cserелеveleken kívül van egy „Conscriptio“ 1826-ból, melyben 34 hold és 602 □ öl fekvő birtok van összeírva, melyet ma a pap, mester és az egyház használnak. Az 1827-iki generalis visitatio is, melyet Körmöczy János püspöksége alatt tartottak, ugyanannyi birtokot talált, azt további hű felügyeletre bizva. Az egész birtokhoz a papi telek nagycsbitása czéljából 1864-ben a „docé“-kertet³ vásárolták meg. Az itt megnevezettek kívül más értékes oklevél az egyház levéltárában nem maradt fenn, mivel az 1700. körüli nagy éges mindeneket semmivé tett, az ezen idő előtti netalán volt jegyzőkönyvek is tűz martalékává lehettek. E miatt nem lehet e rajz is a kívánat szerinti teljes és e miatt több birtok létezését kimutatni nem lehet. Azonban az idézett generalis visitatio jegyzőkönyvében említés van téve egy 20 hold területű sovány legelőhelyről, melyet csak későbbben, midőn az erdő elpusztult, használtak legeltetőnek és mint ilyen, a birtokosok által használt közös legelőbe beleolvadt.

A Kornis-család tagjain kívül nagy ajándékot a homorod-szt.-páli egyház senkitől sem nyert. Sőt azoknak az elhalálózása után az egyház összes hivei veszik fel a gondozást és az egyház ügyeit együttesen vezetik, lassanként, de kitartóan fejlesztve. Úgy a szent-páli. mint a többi szomszéd községekben is azok, a kik urbéres

¹ Cserei Mihály historriája 79., 119. és 238. l.

² A mesteri ház egyik gerendáján olvasható.

³ Az unitárius egyházközség levéltárában 15. sz. a. oklevél.

telekkel bírtak, mind unitáriusok; mert a Kornis-család befolyása alatt a nép unitárius hitet vevén fel, későbbben sem tért más hitre. Sőt a nótázattal Kain-bélyeget nyert birtokokban a földesurak sem örömet lakván, azokat haszonbérlok és udvari tisztek kezelték, kik a saját vallásukra való általtérítéshez szükséges missióval és befolyással nem bírtak. Így a szent-páli unitárius hitközség hiveinek áldozatkészségéből, az újabb időkig nagy befolyással bíró patronusok nélkül is, fentartotta magát, ékesen dicsérve alapítóinak jóvoltát és a hozzájuk való hű ragaszkodásnak elvitázhatatlan bizonyítékait adván.

A régebbi időben kik voltak ez egyházban papok és mesterrek, arról 1745 ig irás nem maradt fenn. Ez időtől kezdve

a) papok voltak:

Arkosi András 1745—1760-ig,

Komjátszegi József 1760—1780-ig,

Szombatfalvi Miklós 1780—1803-ig,

Baczó József 1803—1836-ig,

Barta Mózes 1836—1839-ig,

Sándor István 1839—1870-ig és e sorok írója 1870. óta.

b) Mesterek voltak:

Literati 1715. körül,

Tamási István 1746—1751-ig,

Dersi István 1751—1758-ig,

Elekes Ferencz 1758—1760-ig,

Nagy András 1760—1766-ig,

Sárdi István 1765—1803-ig,

Biás János 1803—1809-ig,

Pálfi Ádám 1809—1825-ig,

Hajós Mihály 1825—1829-ig,

Lövötei Elek 1829—1846-ig,

Tóth Ferencz 1846-tól 1884-ig, s jelenleg Szabó Mózes, kik közül a néptanítói teendők pontos és sikeres teljesítéséért az egyházi kormány többeket a „tiszteletes“ rang viselésére jogosított fel.

Homorodszentpál egyházi előljárói iránt mindig türelmes volt; mert a felemlített lelkészek mindnyájan itt haltak meg. A mesterek közül némelyiknek a jegyzőkönyvek tanúsága szerint volt zavart helyzetük, de azok is a tények szerint maguk okoztak önmaguknak kellemetlenséget.

A templom a reformatio előtti időkből maradt volt az egyházza; 1842-ben lebontották. A fala oly erős volt, hogy a lebontáshoz fátörő kosokat kellett csináltatni, miről ugy a jegyzőkönyvekben is van említés téve, mint azok is beszélnek, kik a lebontásnál munkások gyaránth voltak alkalmazva. E templomot nem épen azért bontották szét, mintha romlott volt volna, hanem mivel szűk és sötét is volt. Az ablakok keskeny góthivezetű alakja, az ajtó elhelyezése, a magas oltárhelyek és az ugynevezett sanctuarium mind azt bizonyítják, hogy itt hajdan a katholicizmus erős bástyában fészkelt. A templom ezen részeinek állása olyan volt, mint általában a szt. István korán

innen kevésse épült templomokról feljegyeztetett. E szerint a régi imahely az első keresztény templomok egyike lehetett. Az unitáriusok által használt ezen templomban volt egy fából készített és faragványokkal díszített korona, melynek készítéséhez 1807-ben inspector Szombatfalvi József ajándékozott 50 frtot.

Az új templom felépítéséhez az előkészületek 1839-ben kezdődtek. A kőfalat 1842-ben kezdték építeni és 1846-ban végezték be, amikor a pallér fizetésének utolsó részletét is (360) lefizették.¹ A belső felszerelés azonban 1859-ig tartott. E szerint a templom felépítésére mintegy husz év volt szükséges.

Az új templom építése a nagynevű Dimén Pál érdeme, ki ez egyházközség gondnokságát 1835-ben vette át, s 1848-ig megszakítás nélkül folytatta. Ez évben is azt életveszélyesen szenvedő állapotba való jutása miatt tette le.

Ugyanis Dimén Pál 1848-ban az új alkotmány és népszabadság emlékére szentelt népiünnep alkalmával kijövéen az isten-tiszteletről azon templomból, mely az ő vezetése alatt épült, egy örömlövést tett, mely reá nézve siralmassá és végzetessé vált; mert a puskasét-hányva magát, ennek darabjai az ő fejét megsebesítették, mi miatt életét ugyan közvetlen nem, eszméletét teljesen elvesztette, miért meg kellett szünni attól, hogy a közügy barátja és egyházának vezére legyen. A kettős öröm, hogy semmiből ily nagyszerű templomot előállíttathatott és abban a közhasználatnak való átadás után ily hamar, a hívő népek szabadságáért Isten oltáránál áldozhatott: megtörte életét. Így a még kevésse az előtt is mindenektel batorító ajak beszédelemmé elmúlt; a mindenekért munkálni tudó kezek megerőlenültek és a minden szépért dobogó szív kiegészett vulkánná lett. Utánna egy évig még özvegye a számadást megtartva, egyelőre segéd és helyettes, 1849-ben pedig rendes gondnok lett Dimén Zsigmond tkt. ur, ki nem csekélyebb buzgalommal és ügyszeretettel karolta fel a Dimén Pál kezéből késelt egyházi ügyet. Ő vette által Dimén Pál özvegyétől azon pénzt, mely az orgonára és korona elkészítésére egybe volt gyűjtve, a midőn nemsokára az utód feltevé a templom elődje homlokára a koronát, a templom építésének teljes bevezetésével.

A templom tizenhárom öl hosszú, öt öl széles és öt öl magas, iverzetesen stukaturos. Mind a két oldalon négy-négy és a keleti végén egy nagy, csaknem két ölnyi magas és fél öl széles ablakkal ellátva, világos és nyílt, mely nem mint más templomok a bemenetel után sötétet, — hanem — világot mutat.

Ritkítható e templom párja, mind acustikáját, mind egyszerűen szép, symmetricus berendezését véve tekintetbe. Az orgona a templomban nyolcz változatu; 1849-ben készítette a brassai híres orgonagyáros, Schneider József.

Az orgona festése, valamint a korona ékesítése is Pap Miklós művészt dicséri, ki e munkát 1859-ben végezte. Mindezek a templommal együtt összhangba illők, egyszerű és mégis elragadóan szépek.

¹ Az unitárius egyházközség jegyzőkönyve 1846.

A régi templommal egy időben tornyot is építettek. Annak azonban csak az alsó része maradt fenn, mely a keresztény vallással Erdélyben egyidős lehet és egészen 1826-ig fafedélzettel volt. Nem lehet kimutatni, hogy 1827-nél korábban az egyházközség torony építésre áldozott volna. Ekkor azonban¹ a tornyot négy öl fallal emelték fenőbebb és 7 ölnyi sugár magas tetőzettel látták el. A keleti oldala mellé van egész hozzá illően építve az új templom.

A torony építés költségének fedezése végett a Papcsere nevezetű erdőt adta el az egyház. De ebből pénzét csak akkor kapott apró részletekben, mikor már a templom is újra volt építve, mert az erdőt egy innen kiszármazott birtokos, Dimén Farkasnak az atyja: Dimén Zsigmond vevén meg és a vásárral nem levén szerencsés, utódai sok per és kellemetlenség után szabadulhattak a vásár által rájuk szabott tehertől, az egyház pedig a perlekedéssel járt kellemetlenségtől. A sok admonitio-, introductio- és certificationak nem volt sem vége, sem hossza. A tornyot e szerént, mely ma is az 1828-ban kapott alakban áll tisztán a hivek áldozatkészsége által volt lehetséges felépíteni, annál inkább, mert a megye jövedelme akkor 99 frt 91 krnál több nem volt.² A torony déli oldalára I. kor. VIII. 6. verse van felírva, az egy Istent vallók tulajdonát hirdetve. E toronyból hangzik ma is a Kornisok által ajándékozott diszes harangoknak elragadóan szép, mélabus hangja, — siratva a megboldogult ősokeket, kiknek az utókor hálás emlékezettel áldozik.

A templomot és tornyot cserefa léczből készített kerítés veszi körül, a mely az 1879. évben készült. A hozzá szükséges pénz bizonyos birtokosok által felajánlott kaszálóhelyek jövedelméből folyt be.

Az egyházközség gondozása alatt álló telkeken a pap és mester számára lakházakat legelsőbben mikor építettek, azt kipuhatolni nem lehet. A pap lakásáról 1827-ig a meglevő irományok és jegyzőkönyvekben nincs említés téve. Ezen évben a régi papi lakot új cserépfedél alá vették. Ezen régi ház helyett a jelenkori igényeknek megfelelő papi lakot 1872-ben építették. A mester számára 1715 ben készítettek házat.³

A népnevelés ez egyházközségben mindig virágzó állapotban volt. A községben élő bármily felekezethez tartozó gyermekek az unitárius iskolába jártak és pedig a régebbi időben fiúk és leányok azon egy épületbe. Azon növendékekért azonban, kik nem voltak unitáriusok, a mester ezen község pénztárából külön tandíjt kapott. Sőt midőn a növendékek száma igen nagy lett, az egyházközség 1855-ben önálló leányiskolat épített, a mely azonban e rendeltetés helyett, harangozó lakul szolgált 1875-ig, a mikor is a községi iskola létesítésével a község más lakot adván cserébe a harangozónak, átadatott a községnek, felsőbb helybenhagyással.

A népnevelés 1875-ben jegyzőkönyvi megállapodások és határozatok alapján⁴ községivé lett. Ekkor az unitárius egyház kimondotta,

¹—² Generális visitatio jkve. 1827.

³ E lakház egyik gerendáján az évszám.

⁴ I. egyházi jegyzőkönyveinket és a községi képv. testület jegyz. kvét.

hogy „Bár sajnálja miszerént az emberiség érdekében tett szolgálatait tovább nem folytathatja, de a korintói szavát hallva, szükségét látja annak, hogy a míg az egyház a nevelés érdekében csak hiányosan járhat el, adja át ezen ügy- és értelemben a szabadabban cselekedhető községnek a nevelést“. Így a község megvásárolt egy telket 400 osztrák forinttal, mely összeget kölcsönkép felvett az unitárius egyháztól és ezen megvásárolt telekből szakított ki harangozói telket cserébe a volt harangozói telekért, a melyen a régin meglevő épület helyett a községtől nyert anyagból új lakházat épített az egyház saját költségén. A harangozói régi ház helyébe pedig 1878-ban felépült a díszes községi iskola. A községtől kapott telekhez Dimén Domokos és Máté Rebeka asszony 60 ölnyi részt sajátjukból ajándékoztak.

A h.-szent-páli egyházközség az építkezések hosszú során 1827-től 1878-ig átesvén, a jegyzőkönyvek hiányos adatai szerint is, a természetben fel nem számítható segélyen kívül is a szükséges 50,000 frtot áldozatkészsége teremtvén elő: bebizonyította egyfelől, hogy ön erején meg tud élni és másfelől, hogy a nemes Kornis családtól átvett fenti örökséget hiven fogja megőrizni. Az egyházközség tagjai múltjokban sok munka és áldozat árán váltották meg a szebb jövőt, kiérdemelve a rokon egyházak becstülését is.

Az egyházközség anya- és jegyzőkönyvei az 1770-dik év előtti időkből nem maradtak fenn. A legrégebb emberek ajkaikon él egy régi égés emlékezete, mely bizonyynyal az akkor volt bizonyítékokat és történelmi adatul szolgálható irományokat megsemmisítette. Az 1770-ik évtől kezdve vannak vezetve az anya- és jegyzőkönyvek, de születés, halál és esketés vegyesen vannak azon egy könyvbe bevezetve. Az egyes eseteket külön feljegyezni 1780-ban Szombatfalvi Miklós pap kezdette. E kortól kezdve az anyakönyvek pontosan vannak vezetve. A jegyzőkönyvek azonban 1811-en innen levő évekről szólnak és a legújabb korig hiányosan vannak vezetve.

Ez okok miatt a levéltár hiányos, sőt a meglevő darabok számára sincs még alkalmas külön szekrény készítve, hanem az egyház községet érdeklő levelek sorozat (leltár) mellett a „megye lédájában“ vannak elhelyezve.

A levéltárban foglalt darabok közül legértékesebbek az újabb korban kelt adósságos kötlevelek és takarékpénztári könyvecskék, a melyek közül egyik ma egy olyan alapról szól, melynek kamatja 1872-től gyűlve, fele részben 1882-ön elkezdve a legszegényebb egyház tagok képéjének megváltására használandó, más fele részben pedig tőkésítendő. Címe: Egyed és Gábor-féle alap. Azok, kiknek az alapról a képéje fizetve lesz, minden oly évben, melyben képéjük megváltatott, egy az unitárius egyházközség védnöksége alatt álló könyvtár számára 17 o. é. krajczárt fognak fizetni kepe helyett. Ha valamikor kepe megváltásra nem lesz szükség, akkor a tőke más, de tisztán egyházi célra lesz fordítható.

A második takarékpénztári könyvecske oly alapról szól, mely 1873-ban tétélett, címe: Szabó és Elekes alap, melynek kamata 1883-ban fele részben oly egyének képéi törlesztésére lesz fordítandó,

a kiket az alapítók vagy utódaik megneveznek, a más felerészben pedig tőkésítendő, az ezen alaphól felmentett kepezők szintén 17 krt fizetnek a csak előbb említett czélra.

A harmadik takarékpénztári könyvecske és az ezzel kapcsolatos magtár kezelő jegyzőkönyv oly alapról szól, melyet az összes kepezők alapítottak kepe megváltásra 1873-ban, az ezen alappénz alapjának kamatjából bizonyos évek múlva ismét az egyes kepezők kepei töröltetnek, de azért az illető a kepefizetés alól nem lesz felmentve mindaddig, míg a községben bárki is kepeét fizet, hanem az alap javára tartozik a gondnoknál kepejét lefizetni. Ez alap magtáralapja keletkezett pénz alapjával egyidőben a kévésleg kepeét fizető gazdák által évenként kötelezőszerűleg 10 évig fizetett két-két kéve búza és zabból. Ezen alap már használatban van több évtől fogva, mely idő óta a kepe ezen alaphól fedezettett. Így Szent-Pálon, az elmaradó kepe közel nem létezik.

Egy másik takarékpénztári könyv igazolja, hogy van az egyháznak 500 frt nevelés-alapja is.

Ha az a kis alap, melyet a lelkesedés teremtett, az emberek kezei között nem semmisül meg, úgy Homorod Szent-Pálon a kepe állandósága 50 évig biztosítva, azután pedig teljesen fedezve van és lesz.

Ha a gondolat ezelőtt egy százzal születik, ma ez egyházban nem volna az egyesek vállain a kepefizetés.

A jó emberek között, egy mustármagnyi hiten is felépül isten országa.

EGYED FERENCZ.

Párisi levél.

Páris, 1897. jan.

(A lyoni conferentia. — Hivatalos látogatások a köztársaság elnökénél. — Stapfer
»La vie de Jesus-Christ« czimű művének utolsó kötete.)

Szerkesztő Úr!

A francia protestansok nagy összejövetele a liberalisoknak 1895-iki nimes-i felhívása s az orthodoxoknak az 1896-i sedani gyűlésen történt beléegyezése következtében végre megtartatott. Miután az előzményeket már ismertettem, azokra nem térek ismét vissza. Miután már mondtam, hogy a liberalisok nagy részének kevés reménye volt a lyoni conferentia sikeréhez, mert az orthodoxok közül sokan nem akarták a két párt közeledését, egyenesen rá térhetek a conferentia tárgyára, miséjére és eredményeire. S örvendek, hogy csakugyan eredményekre mutathatok.

A nimes-i gyűlés ajánlatát a képviselők küldésére nézve elfogadták. Mindenik consistorium képviselőül egy lelkészt és egy világit küldött. S a ref. egyháznak 104. consistoriuma levén, összesen 208 követ jött össze Lyonban. Az egyháznak sohasem volt ekkora képviselite gyűléseken. Huszonnégy év óta a francia protestansok két pártra voltak oszolva, liberalisok és orthodoxok annyira távol voltak egymástól, hogy gyakran mint ellenségek álltak egymással szemben. Hogyan fognának most közeledni egymáshoz? Talán a közeledés helyett még inkább eltávolodnak a heves viták következtében s egyik fél se tesz engedményt a másiknak? Így gondolkodtak és ettől féltek sokan. A pillanat komoly, ünnepélyes és aggodalmas volt. Kezdetől fogva egy örvendetes tény lett nyilvánvalóvá s az uralkodott aztán minden vitán s ez adta meg a jelleget, a béke és egyetértés jellegét. Az elnök választásnál a tulzó orthodoxok akartak egy kis cselt. Elhatározták volt, hogy azt a lelkészt viszik az elnökségre, ki a sedani hivatalos zsinaton elnökölt azelőtt pár hónappal, hogy megmutassák, hogy ők a helyzet urai. De észrevették, hogy jelöltjüket nem tudják diadalhoz juttatni, s nem is próbálták. A nagy többség, a mérsékelt